

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

NGUYỄN THỊ HUYỀN ANH

**BẢN SẮC DÂN TỘC
TRONG THƠ MA TRƯỜNG NGUYÊN**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HÓA VÀ VĂN HỌC VIỆT NAM**

Thái Nguyên - 2018

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

NGUYỄN THỊ HUYỀN ANH

BẢN SẮC DÂN TỘC
TRONG THƠ MA TRƯỜNG NGUYÊN

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 8.220.121

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HÓA VÀ VĂN HỌC VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: TS. Lê Thị Ngân

Thái Nguyên - 2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu trích dẫn đều có nguồn gốc rõ ràng. Các kết quả nghiên cứu trong luận văn đều trung thực và chưa từng được công bố trong một công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2018

Tác giả luận văn

Nguyễn Thị Huyền Anh

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn thạc sĩ này, tác giả xin trân trọng cảm ơn Ban giám hiệu, Khoa Sau đại học, Khoa Báo chí - Truyền thông và Văn học, Trường Đại học Khoa học, Đại học Thái Nguyên và các Thầy, Cô giáo đã trực tiếp giảng dạy, giúp đỡ trong suốt quá trình học tập.

Đặc biệt, tác giả xin được bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới giảng viên hướng dẫn TS. Lê Thị Ngân đã tận tình hướng dẫn, chỉ bảo trong suốt thời gian tác giả nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Cuối cùng, xin gửi lời cảm ơn tới gia đình, người thân, bạn bè và đồng nghiệp đã động viên, giúp đỡ, tạo điều kiện để tác giả hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2018

Tác giả luận văn

Nguyễn Thị Huyền Anh

MỤC LỤC

Trang

TRANG BÌA PHỤ**LỜI CAM ĐOAN i****LỜI CẢM ƠN ii****MỤC LỤC iii****MỞ ĐẦU 1**

1. Lí do chọn đề tài..... 1

2. Lịch sử vấn đề 4

3. Đối tượng và mục tiêu nghiên cứu 6

4. Nhiệm vụ và phương pháp nghiên cứu 6

5. Phạm vi nghiên cứu..... 7

6. Cấu trúc của luận văn 7

7. Đóng góp của luận văn..... 7

**Chương 1. KHÁI QUÁT CHUNG VỀ THƠ CA DÂN TỘC THIỂU SỐ
HIỆN ĐẠI VÀ NHÀ THƠ MA TRƯỜNG NGUYÊN..... 8**

1.1. Vài nét về thơ ca dân tộc thiểu số hiện đại 8

1.1.1. Giai đoạn trước năm 1945:..... 8

1.1.2. Giai đoạn 1945-1975:..... 11

1.1.3. Giai đoạn từ năm 1975 đến nay: 24

1.2. Nhà thơ Ma Trường Nguyên - cuộc đời, con người và sự nghiệp sáng
tác:..... 32

1.2.1. Vài nét về cuộc đời, con người nhà thơ Ma Trường Nguyên 32

1.2.2. Sự nghiệp sáng tác của Ma Trường Nguyên:..... 34

1.2.3. Quan điểm sáng tác của Ma Trường Nguyên: 37

**Chương 2. CẢM HỨNG NỔI BẬT TRONG THƠ MA TRƯỜNG
NGUYÊN..... 41**

2.1. Cảm hứng về quê hương, con người miền núi:..... 41

2.2. Cảm hứng về tình yêu đôi lứa	61
2.3. Cảm hứng viết về phong tục, tập quán đậm bản sắc Tày	69
Chương 3. NHỮNG ĐIỂM NỔI BẬT VỀ NGHỆ THUẬT TRONG THƠ MA TRƯỜNG NGUYỄN	82
3.1. Hình ảnh thơ mang đậm sắc miền núi.....	82
3.2. Ngôn ngữ thơ đậm chất Tày.....	104
3.3. Thơ song ngữ Tày- Việt:.....	113
PHẦN KẾT LUẬN.....	126
TÀI LIỆU THAM KHẢO	129
PHỤ LỤC	

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Văn học các dân tộc thiểu số là một bộ phận của văn học Việt Nam, có vẻ đẹp, sắc thái riêng, in đậm bản sắc văn hóa các dân tộc anh em với nhiều cá tính sáng tạo độc đáo. Đối với lĩnh vực thơ ca, những nhà thơ các dân tộc ít người đã đóng góp vào nền thơ ca hiện đại Việt Nam một thế giới nghệ thuật thực sự mới lạ, sinh động với những gương mặt mới, những giọng điệu riêng. Mỗi người trong số họ đã tạo ra một tiếng nói, một gương mặt, một phong cách thơ riêng biệt, độc đáo, tạo nên một vườn hoa thơ dân tộc đầy hương sắc. Đó là các nhà thơ Bàn Tài Đoàn, Triệu Kim Văn (dân tộc Dao); Cầm Biều, Vương Trung, Lò Văn Cây, Lò Cao Nhum (dân tộc Thái); Mã Thế Vinh (dân tộc Nùng); Vương Anh (dân tộc Mường); Lò Ngân Sủn (dân tộc Giáy); Lâm Quý (dân tộc Cao Lan), Pờ Sảo Mìn (dân tộc Pa Dí), Dư Thị Hoàn (dân tộc Hoa).....

Riêng đối với Dân tộc Tày, đã đánh dấu sự trưởng thành của nhiều gương mặt như: Nông Quốc Chấn, Nông Việt Toại, Triều Ân, Mai Liễu, Lương Định, Triệu Lam Châu, Vi Thị Kim Bình, Y Phương, Dương Thuấn, Ma Trường Nguyên... Có thể thấy ở mỗi tác giả đều gắn với những hoàn cảnh và điều kiện xã hội cụ thể, trong đó không thể phủ nhận vai trò góp sức của nhiều yếu tố khác trong xã hội.

Hầu hết những gương mặt trên là những trí thức sống gắn bó với quê hương dân tộc mình. Trong thời kỳ kháng chiến chống Mỹ và xây dựng đất nước, họ sống, lao động, chiến đấu gắn bó với thực tế và nhiều người trong số đó được học tập đào tạo, bồi dưỡng trở thành văn nghệ sỹ chuyên nghiệp như Triều Ân, Mã Thế Vinh, Y Phương, Ma Trường Nguyên... Hiện nay, chúng ta đã có một đội ngũ nhà thơ dân tộc thiểu số vững vàng về tay nghề và có đóng góp đáng kể cho nền văn học dân tộc nước nhà. Trong số đó có Ma Trường Nguyên, một trong những nhà thơ dân tộc Tày có bản sắc riêng. Cùng với các

nhà thơ khác, ông đã có nhiều đóng góp cho sự nghiệp văn học tỉnh nhà nói riêng và nền văn học các dân tộc thiểu số nói chung.

Miệt mài “*trên cánh đồng chữ nghĩa*”, tính đến nay ông đã cho ra đời 20 đầu sách (8 tiểu thuyết, 6 tập thơ, 1 trường ca, 1 truyện thiếu nhi, 1 tự truyện, 1 tập ký, 2 tập tiểu luận và phê bình). Sáng tác của nhà thơ Ma Trường Nguyên mang đậm hơi thở cuộc sống và con người miền núi với những yếu tố nghệ thuật giàu bản sắc dân tộc. Ông đã đạt khá nhiều giải thưởng, trong đó có Giải thưởng của Ủy ban toàn quốc liên hiệp các Hội VHNT Việt Nam: Tiểu thuyết “*Rễ người dài*” (1996). Giải thưởng Hội VHNT các DTTS Việt Nam: *Cây nêu, thơ* (2007) giải C; *Hiện đại mà dân tộc, tiểu luận* (2010) giải Khuyến khích; *Trên cánh đồng chữ nghĩa, tiểu luận* (2012), giải Khuyến khích. Giải thưởng sáng tác, quảng bá tác phẩm VHNT, báo chí về “*Học tập và làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh*”: *Chùm thơ 6 bài* (2015) giải Khuyến khích. Giải thưởng VHNT tỉnh 5 năm: *Trái tim không ngủ* (thơ), giải C; *Mũi tên ám khói*, (tiểu thuyết) giải B 1997; *Mùa hoa hải đường*, (tiểu thuyết), giải B 2002; *Câu hát vắt qua vai*, (thơ) giải B, 2006; *Dưới vòm cây thiên tuế* (thơ) giải C; *Điệu then Pác Bó, Cây ổi mọc trước cửa hang Pác Bó* (thơ), giải B, 2014.

1.2. Đọc thơ Ma Trường Nguyên ta thấy dù ở đề tài nào các sáng tác cũng mang đậm chất Tày. Nguồn cảm hứng chủ đạo trong các sáng tác của ông, đó là tình yêu quê hương, đất nước, về những thay đổi lớn lao của số phận dân tộc, từ kiếp đói nghèo, nô lệ được làm chủ cuộc đời; về cuộc sống và con người miền núi, tình cảm gia đình, tình yêu đôi lứa, về những nơi tác giả đã từng qua... Và ở đề tài nào Ma Trường Nguyên cũng thể hiện một cách chân thực, giản dị như chính suy nghĩ và con người tác giả.

Cùng với các bài thơ viết bằng tiếng Việt, Ma Trường Nguyên còn sáng tác thơ song ngữ Việt- Tày (*Phuối đuổi cắn; Roọng Slao; Khay cầm lượn noọng bên slung; Pắc nỉ; Sài Gòn cầu cụng mì tới...*). Nghiên cứu thơ Ma Trường Nguyên, sẽ thấy ở đó những nét khác lạ. Dấu ấn, bản sắc văn hóa Tày hiện lên

đậm nét trong tác phẩm, trong trải nghiệm cuộc đời, ở chiều sâu văn hóa. Nhưng điều đáng trân quý ở nhà thơ Tày ấy là không bó hẹp chỉ trong cuộc sống sinh hoạt của người Tày mà vượt lên, vươn xa như một dấu nối với thơ ca các dân tộc khác. Tác phẩm vì thế mà mở rộng biên độ, phong phú đề tài về cuộc sống, con người. Ông viết về những nét văn hóa, về vùng đất nơi ông sinh ra và lớn lên (*Cây Nêu; Tiếng lá rừng gọi đôi ...*), về những vùng đất ông từng đặt chân đến, từng ghé thăm (*Du thuyền trên sông Hương; Trước biển Cửa Lò; Nụ cười An Giang; Sào Gòn ai cũng có đôi; Sông Bến Hải...*), kể cả ở nước ngoài (*Dòng người viếng Lê Nin; Dâng hoa trước tượng Đài; Tôi làm thợ ảnh; Thăm bức tranh tròn nhà danh họa Ru- Bô; Đến Nam Ninh; Bến Thượng Hải...*). Và điều quan trọng, các sáng tác của ông tuy thấm đẫm bản sắc văn hóa dân tộc mình nhưng vẫn giao hòa với vùng văn hóa rộng lớn để hợp lưu thành con sông văn chương Việt Nam và nói như chính tác giả “*Hiện đại mà dân tộc*”.

1.3. Là một nhà báo công tác tại Đài PT- TH Thái Nguyên, đơn vị truyền thông với 4 loại hình Báo chí là Báo nói, Báo hình, Báo điện tử và Tạp chí PT-TH. Hiện Đài có chương trình phát thanh tiếng Tày; chuyên mục truyền hình: “*Văn hóa và Du lịch*”, “*Dân tộc và Miền núi*”, “*Đất và Người Thái Nguyên*”, “*Văn học nghệ thuật*”, “*Giương mặt nghệ sỹ*” cùng một số chương trình khác. Chính vì vậy tôi nhận thấy việc nghiên cứu thơ của Ma Trường Nguyên - nhà thơ người Tày, người con của Thái Nguyên là rất có ý nghĩa. Qua đó, sẽ giúp tôi hiểu hơn về thơ được sáng tác bằng tư duy và sáng tạo của người Tày, về nhà thơ và những đóng góp của ông đối với thơ ca dân tộc thiểu số nói riêng, thơ ca hiện đại Việt Nam nói chung. Đặc biệt, tôi sẽ hiểu sâu sắc hơn về bản sắc văn hóa dân tộc Tày - một trong những dân tộc thiểu số ở Thái Nguyên, cũng như có ý thức gìn giữ nét đẹp truyền thống quý báu đó thông qua việc thực hiện các tác phẩm báo chí. Từ đó, góp phần tuyên truyền, nâng cao nhận thức của đồng bào dân tộc Tày trên địa bàn tỉnh Thái Nguyên gìn giữ và phát

huy bản sắc văn hóa tốt đẹp của dân tộc mình theo tinh thần Nghị quyết Trung ương 5 (khoá VIII).

2. Lịch sử vấn đề

Ma Trường Nguyên là một nghệ sĩ đa tài. Ông không chỉ làm thơ, viết văn mà còn viết tiểu luận, phê bình. Ông bắt đầu bằng sáng tác thơ, rồi sau viết văn xuôi. Tác giả tâm sự rất hồn nhiên: *“Cái gì mà thơ không nói được thì tôi nói trong tiểu thuyết; và ngược lại, cái gì không nói được trong tiểu thuyết tôi nói trong thơ”*. Sống thật để viết thật. Viết từ tâm hồn không có chút giả dối. Chỗ mạnh và cái hay của tác phẩm Ma Trường Nguyên phần lớn là ở chỗ đó.

Là nhà thơ dân tộc thiểu số có nhiều tác phẩm được công bố, được nhận giải thưởng của Trung ương và địa phương, có nhiều bài thơ để lại dấu ấn trong lòng bạn đọc, như đã nói ở trên, thơ Ma Trường Nguyên đã thu hút được một số người nghiên cứu, phê bình. Ma Trường Nguyên đã được nhắc đến qua một số công trình nghiên cứu về thơ dân tộc thiểu số nhưng còn rất ít: Tập sách *Văn học dân tộc Việt Nam thời kỳ hiện đại- một số đặc điểm*, NXB Đại học Thái Nguyên, 2015, do PGS.TS. Trần Thị Việt Trung và PGS.TS. Cao Thi Hảo đồng chủ biên; Tập sách *Bản sắc dân tộc trong thơ các dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại*, NXB Đại học Thái Nguyên, 2015 do PGS.TS. Trần Thị Việt Trung chủ biên.

Đã có nhiều nhà văn, nhà thơ viết về Ma Trường Nguyên với những tâm sự chân thật. Trung Trung Đĩnh cho đó là *“Người đốt lửa bằng trái tim”* với *“dáng vẻ chân tình đến thật thà và hiền lành”*. Ngô Quang Miện sau khi đọc xong thơ Ma Trường Nguyên đã cảm nhận: *“Bắt gặp cái mộc mạc, hồn nhiên của những con người sống giữa thiên nhiên. Những câu thơ không khắc họa, không xoáy sâu nhưng để lại cái gì đó như một hương cây cỏ nguyên sơ, giữa một bầu không khí ban mai trong trẻo”*. Phạm Tiên Duật cho đó là *“tâm hồn nhiều say đắm”*. Hồ Thủy Giang gọi đó là *“một trái tim thức cùng năm tháng”*